

K SOCIÁLNÍMU ROZVRSTVENÍ ANGLOSASKÉ SPOLEČNOSTI V X.-XI. STOLETÍ

O sociálním rozvrstvení anglosaské společnosti v X.-XII. století se dovídáme přímo či nepřímo z různých pramenů. Jedněmi z nejceněnějších v tomto ohledu jsou dvě kompilace z XI. století, známé pod názvy „O stupních lidí a práva“ a „Povinnosti jednotlivých osob“.

První z nich pochází zhruba z let 1029–1060. Druhá pochází přibližně z let 960–1060.

Český překlad převzat z: S. Balík a kolektiv, *Texty ke studiu obecných dějin státu a práva II. Feudální stát a právo*, Praha 1974, str. 254 n.

a.

O stupních lidí a práva

1. Kdysi bylo v zákonech Angličanů, že se lidé a právo řídili podle stupňů a že rádci národa byli úctyhodní podle svého postavení, šlechtic (*eorl*), a neurozený svobodník (*ceorl*), pán (*thegen*) a služebník (*theoden*).

2. A jestliže se neurozený svobodník vzmohl tak, že měl plných pět lánů vlastní půdy, kostel a krb, zvonici a „bránu“ (tj. právo soudit – S. B.) a zvláštní povinnost v králově síni, pak byl hoden práv královského služebníka (*thegn*).

3. A jestliže se královský služebník vzmohl tak, že sloužil králi a na jeho výzvu jel mezi jeho dvořany, pak, jestliže měl služebníka, který ho následoval, měl pět lánů na královskou „službu“, sloužil svému pánu v královské síni a třikrát přijel ke králi s jeho poselstvím, pak mohl od té doby se svou „zahajovací přísahou“ zastupovat svého pána při různých příležitostech a jeho žalobu předkládat zákonně tam, kde měl.

4. A ten, kdo jsa úspěšný, zástupce neměl, přísahal sám podle práva nebo je ztratil.

5. A jestliže se nějaký královský služebník vzmohl tak, že se stal šlechticem, pak byl od té doby hoden práv šlechtice.

6. A jestliže se nějaký obchodník vzmohl tak, že třikrát vyplul na širé moře na vlastní útraty, pak byl od té doby hoden práv královského služebníka.

7. A jestliže byl žák, který se učením vzmohl tak, že se stal duchovním a sloužil Kristu, pak od té doby byl hoden postavení a moci, které zákonně příslušely oněm duchovním, jestliže sám jednal, jak měl, pokud by nejednal tak, že by nemohl duchovní úřad vykonávat.

8. A jestliže se stalo, že někdo urazil duchovního nebo cizince kdekoli slovem nebo činem, pak příslušelo králi nebo biskupovi zjednat nápravu co možná nejdříve.

b.

Povinnosti jednotlivých osob

Právo královského úředníka

Zákonem královského úředníka (*thegn*) je býti hoden práva, daného mu jeho listinou a za svou půdu se účastnit válečného tažení (*fyrdfaereld*), opravovat hrady (*burhbót*) a mosty (*brycgbót*). A z mnoha pozemků navíc povinnosti na králův rozkaz, jako je udržování obory (*deorhege*) u královského sídla, vybavení válečné lodi (*scorp to fyrdscipe*), střežení mořských břehů (*seaweward*), královy osoby (*heafordward*) a míru (*fyrðward*), svatopetrský halěr (*aelmesfeoh*), poplatek kostelu (*ciricsceat*) a mnohé jiné.

Právo poplatného sedláka

Povinnosti poplatného sedláka (*geneat*) jsou různé podle panství. V některých místech musí dávat pozemkovou činži (*landgafol*) a prasnici jako poplatek za trávu, jezdit a vozit a dopravovat náklady, pracovat a vydržovat svého pána, sklízet a žít, přenechat oboru, stavět dům, obklopit hrad zdmi, přivádět nově příchozí, platit svatopetrský halěr, konat službu na ochranu pána a hlídat koně, jít s poselstvím tak daleko nebo tak blízko, jak je mu nařízeno ...

Právo chalupníka

Povinnosti chalupníka (*kotesellan*) jsou (upraveny) podle obyčejů panství: V některých místech musí po celý rok pracovat každé pondělí pro svého pána, o žních pracuje tři dny týdně ... Nemusí platit pozem-

kovou činži. Sluší se, aby měl pět akrů půdy (i) víc, je-li to obyčejem panství. Má-li méně, pak je to příliš málo ...

Povinnosti robotného sedláka

Povinnosti robotného sedláka (*gebur*) jsou četné, v některých místech těžké, v jiných lehké. Na některých panstvích koná robotu dva dni v týdnu po celý rok, jak se na něm požaduje, a o žních tři dny roboty a od Hromnic do Velikonoc tři dni. Jestliže jezdí (s povozem), nemá pracovat, když jeho kůň je pryč. Na svátek sv. Michala má zaplatit deset grošů poplatku a na sv. Martina dvacet čtyři sestrů (asi 530 litrů) sladu a dvě slepice a na Velikonoce jehně nebo dva groše. ...

III.

VÝNOSY FRANCKÝCH KRÁLŮ

Capitularia regum Francorum, výnosy franckých králů, se dělí různým způsobem:

1. podle panovníků, za kterých byly vydány,
2. podle právního významu, některé byly zákony, jiné – na př. capitula missorum – pouhými instrukcemi pro dozorčí orgány (pro missi dominici),
3. podle předmětu úpravy, světské a církevní zákony (*capitularia mundana, capitularia ecclesiastica*).

Český překlad převzat z: J. Tureček a kolektiv, Výbor z textů ke studiu obecných dějin státu a práva, Praha 1956, str. 204 n.

I.

Pippini capitulare Aquitanicum (a 768)

10. Aby všichni lidé měli své zákony, i Římané i Sálové, a přijde-li někdo z jiné provincie, necht' žije podle práva své vlasti.

12. Necht' se nikdo neopovází napadati to, co naši vyslaní zmocněnci umluví se staršími země v náš prospěch nebo pro lepší dobro svaté církve.

II.

Capitulare de iustitiis faciendis (a. 811–813)

2 c. Jestliže budou mít mezi sebou rozeprá biskupové, opati, hrabata nebo šlechtici a nebudou se chtít smířit, necht' vznesou spor před nás a jejich rozeprá nechať není jinde rozhodována, zejména nebudtež ponechávání soudu chudých nebo méně mocných. Ať se palácový hrabě neodvází skončiti bez našeho příkazu rozeprá mezi šlechtici, ať věnuje čas výkonu spravedlnosti chudých a méně mocných.

4. Ať není na centenářově sjezdu (soudu) žádný člověk odsouzen k smrti nebo ke ztrátě svobody nebo k vydání majetku; tyto věci necht' jsou souzeny v přítomnosti hraběte a našich zmocněných vyslanců.

III.

Capitula ecclesiastica (a. 810–813)

4. Ať je v biskupově moci způsob, jakým spravují kněží desátky.

5. Ať jsou kostely a oltáře lépe stavěny, ...

8. Ať žádný kněz nepřipustí ke mši příslušníka jiné farnosti, leda by tento příslušník byl na cestě nebo se tam účastnil sjezdu.

IV.

Capitula de rebus ecclesiasticis (a. 787–813)

3. Ať jsou desátky zcela plněny; ten, kdo je po prvé zadrží, zaplatí pokutu šesti solidů a vykoná přísahu, že desátky splní.

4. Kdo desátky zadrží podruhé, uspokojí naši soudní moc, dá knězi, desátky spravujícímu, za pokutu šest solidů a bude tak dlouho vyobcován z církve, dokud kněze neuspokojí; dopustí-li se činu po třetí, bude pokládán za svatokrádežníka, bude poslán do vyhnanství a jeho majetek připadne našemu fisku.

V.
Pippini capitulare
(a. circa 790)

2. *O kostelích s právem křtu:* ať je v žádném případě nedrží světské osoby, ale ať jsou, jak to přikazuje řád, spravovány kněžími. Ať nikdo nezanedbá vůči nim své povinnosti. A kněží ať je spravují podle kano-nického řádu.

5. *Které pokuty náležejí paláci.* Jestliže hrabata vyřídí spory, ponechají si třetinu, dvě třetiny patří paláci. Jestliže však toho opominou a vyslaný zmocněnec je počne vyšetřovati, tu chceme, aby hrabata neměla onu třetinu, ale aby celek připadl paláci.

10. Nařizujeme: tam, kde je zákon, necht předchází obyčejí, a žádný obyčej nebudíž stavěn nad zákon.

VI.
Capitularia Hludowici Pii.
Capitula legibus addenda
(A. 818 et 819)

7. *Zákaz vražd.* Kdokoli zabije člověka z lehkého důvodu nebo bez důvodu, zaplatí odklad těm, jimž náleží. Sám pak bude pro tak těžký poklesek poslán do vyhnanství na dobu, kterou sami určíme; majetek svůj však neztratí.

VII.
Hlotharii capitularia Italica.
Capitula de rebus ecclesiasticis
(a. 825 ?)

4. Nařizujeme, aby kněží při kostelech majících právo křtu poslouchali bez stížností své biskupy a vzdávali jim čest, kdykoli je to nutné a vyžaduje to řád.

VIII.
Ansegisi abbatis capitularium collectio
(a. 826-7)

3. *O uprchlých a potulných duchovních.* Rovněž na témž koncilu jakož i na koncilu Antiochijském a Chalcedonském bylo stanoveno, že se nemají přijímat a světit uprchlí a potulní duchovní bez doporučujícího listu svého biskupa nebo bez dovolení opata.

5. *Úroky.* Rovněž na témž sněmu jakož i ve výnosech papeže Lva a v kanonech, řečených Apoštolské, právě tak v Zákoně sám Pán nařídil, že se vůbec komukoliv zakazuje něco poskytovat na úrok.

17. *Ženy necht nepřístupují k oltáři.* Rovněž se na témž sněmu stanovilo, že ženy nemají přistupovat k oltáři.

23. *O cizích otrocích.* Rovněž na témž sněmu se nařizuje, aby nikdo nevyzýval cizího otroka ke vstupu do stavu duchovního nebo řeholního bez vůle a svolení jeho pána.

24. *O trvalém sídle biskupů nebo duchovních.* Rovněž na témž sněmu jakož i na Sardickém koncilu bylo stanoveno, že ani biskup ani duchovní nemají přecházet z obce do obce.

25. *Kněží nemají být svěceni absolutně.* Rovněž týž sněm stanovil, že nemá být nikdo svěcen absolutně, bez určení trvalého místa, na které se vysvěcuje.

IX.
Hludowici Pii capitularia.
Capitulare missorum
(A. 829 initio)

4. Chceme, aby naši vyslaní zmocněnci nejdříve ve svém úředním obvodě vyšetřili, kdo ze svobodných lidí nám dosud neslíbil věrnost, a slib věrnosti od něho požadovali tak, jak to bylo vždycky zvykem; a potom teprve ať zmocněnci konají své vyslanecké úkoly podle ostatních kapitulárií (výnosů).

X.
Hludowici Pii capitularia.
Capitulare Wormatiense
(A. 829 Aug.)

2. O kostelích, které jsou rozděleny mezi spoludědice, je takto uvážiti: jestliže je chtějí na biskupovo upozornění sami spoludědici držeti a obstarávati, nechť tak činí; jestliže se však tomu vzeprou, budiž v biskupově moci, chce-li věc tak ponechati nebo z těchto kostelů odnésti ostatky. A kde by byly takto rozděleny kostely náležející k našemu beneficiu, ať jsou sepsány a ať nám je o tom podána zpráva.

3. O zničených kostelích stanovíme, aby biskupové a naši vyslaní zmocněnci vyšetřili, zda ke zkáze došlo z nedbalosti nebo pro nemožnost. A tam, kde se zjistí nedbalost, ať jsou biskupskou mocí nuceni kostely opravití ti, kdo jsou k tomu povinni; došlo-li ke zkáze kostela pro nemožnost, buď proto, že je jich více, než je potřeba, nebo přílišný náklad nemůže být uhrazen z věcí ke kostelu náležejících, biskup nechť najde způsob, jak mohou být vhodně opraveny a zachovány.

5. Ti, kdo po mnoho let neplní zčásti nebo zcela devátek nebo desátek, buďtež – tak tomu chceme – našimi zmocněnými vyslanci donucováni k plnění, ...

7. Jestliže lid nechce dávat desátek, leč tak, aby od něho nějakým způsobem byl vykupován, nechť biskupové zakáží, aby se to dalo ...

8. O věcech, které kostely drží bez jakéhokoli odporu po třicet let, nebudtež přijímána svědectví, ale ať se s nimi zachází tak, jak se obvykle zachází s věcmi patřícími k fisku.

9. O těch, kdo opominou z kostelních věcí poříditi opravy kostelů, které mají v beneficiu ...

XI.
Karoli II. capitularia Italica.
Capitulare Papiense
(A. 876 Febr.)

Cap. 1. Aby svatá římská církev tak, jako je hlavou všech církví, byla všemi ctěna a zbožňována; nikdo ať se neopovází něco nespravedlivě podniknouti proti jejímu právu a moci; ...

IV.
STÁT A PRÁVO VE FRANCII

K PRÁVNÍMU POSTAVENÍ
FRANCOUZSKÝCH SEDLÁKŮ
V XI.-XIII. STOL.

Po celý středověk bylo rolnictvo ve Francii nejpočetnější a z hlediska materiální existence společnosti nejdůležitější složkou francouzského obyvatelstva.

Jako takové se rolnictvo rozpadalo na nevolníky, představující (pod názvem servi, colliberti atd.) zejména v XI.-XIII. stol. většinu venkovského obyvatelstva, jednak na svobodné sedláky, jejichž počet roste (v souvislosti s postupným zánikem nevolnictví), takže již ve XIV. stol. představují – na rozdíl od předchozího období – rozhodující masu obyvatelstva na venkově.

Český překlad převzat z: S. Balík a kolektiv, Texty ke studiu obecných dějin státu a práva II. Feudální stát a právo, Praha 1974, str. 74 n.

Text převzat z:

Název : Texty ke studiu obecných dějin
státu a práva

Autor : Prof. JUDr. Stanislav Balík, CSc.

Vydavatel : ZČU Plzeň

Určeno : I. ročník FPR

Vedoucí katedry : Prof. JUDr. Stanislav Balík, CSc.

Vyšlo : prosinec 1995

Počet stran : 162

Počet obrázků : 0

Počet příloh : 0

AA / VA : 10.72 / 11.54

Vydání : I.

Náklad : 500 výtisků

Číslo publikace : 716

Tiskárna : ZČU Plzeň - ediční středisko

Cena : 70.00 Kč

Tato publikace neprošla redakční ani jazykovou úpravou.

55 - 076 - 95

17/22 Kč 70.00